

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA
INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

Qo‘lyozma muqaddimi
UDK: 336:658 (575.4)

Abduvoxidova Shaxnoza Shavkat qizi

**Mavzu: Aksiyadorlik jamiyatlarini rivojlantirishda birlashtirish va qo‘shib
olish(M&A)masalalarining ahamiyati.**

70410402 — “Korporativ moliya va qimmatli qog‘ozlar bozori”

Magistr

Akademik darajasini olish uchun yozilgan

dissertatsiya

Ilmiy rahbar: PhD., Usmonov.B

Toshkent – 2023

Magistrlik dissertatsiya ishi “ Moliya ”
kafedrasida dastlabki himoyadan o‘tgan.

9 -sonli bayonnoma “ 26 ” aprel. 2023 y.

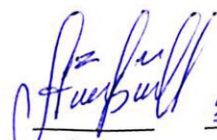
Kafedra mudiri

Xudoyqulov.X.X.

imzo 30.05.2023
sana

Ilmiy rahbar:

Usmonov.B.A

imzo 30.05.2023
sana

Talaba:

Abduvoxidova.Sh.Sh

imzo 30.05.2023
sana

Dissertatsiya Moliya va buxgalteriya hisobi fakulteti

2023 yil “ 29 ” may.

№ MKE-01/10 raqami bilan ro‘yxatga olingan.

ANNOTATSIYA

Aksiyadorlik jamiyatlarini rivojlantirishda birlashtirish va qo'shib olish (M&A) masalalarining ahamiyatini o'rganadi. M&A operatsiyalari o'sish, kengayish va raqobatbardosh ustunlikka intilayotgan kompaniyalar uchun muhim strategik vositalar sifatida paydo bo'ldi. M&A operatsiyalari aksiyadorlik jamiyatlariga o'z faoliyatini kengaytirish va tez o'sishga erishish imkonini beradi. Sotib olish yoki qo'shilish orqali kompaniyalar yangi bozorlarga, mijozlarga, texnologiyalarga va tarqatish kanallariga kirishlari mumkin, shu bilan o'z bizneslarini diversifikatsiya qiladilar va bozor ulushini oshiradilar. M&A operatsiyalari sinergiya va qiymat yaratishga yordam beradi. Qabul qiluvchi va maqsadli kompaniyalarning kuchli tomonlarini birlashtirgan holda, aksiyadorlik jamiyatlari xarajatlarni tejash, operatsion samaradorlik va daromadlarni ko'paytirishni amalga oshirishi mumkin, bu esa alohida korxonalar yig'indisidan oshib ketadi. Ushbu sinergiya qo'shimcha qiymat yaratadi, natijada aksiyadorlar qiymatini oshiradi va raqobatbardosh pozitsiyani mustahkamlaydi. M&A faoliyati bozorni joylashtirish va raqobatbardosh ustunliklarda muhim rol o'ynaydi. Aksiyadorlik jamiyatlari raqobatchilarni sotib olish yoki ular bilan birlashish, yangi bozorlarga chiqish yoki mahsulot/xizmat takliflarini kengaytirish orqali bozordagi ishtirokini kuchaytirishi mumkin. Bundan tashqari, M&A operatsiyalari strategik aktivlarga, intellektual mulkka yoki iste'dodga kirishni ta'minlaydi, bu esa kompaniyalarga raqobatdosh ustunlikka erishish imkonini beradi. Aksiyadorlik jamiyatlarini rivojlantirishda qo'shilish va qo'shib olishning ahamiyatini oshirib bo'lmaydi. M&A operatsiyalari kompaniyalarga kengayish, sinergiya yaratish, raqobatdosh ustunlikka ega bo'lish, moliyaviy ko'rsatkichlarni oshirish va risklarni kamaytirish imkonini beradi. M&A dan strategik foydalanish orqali aksiyadorlik jamiyatlari rivojlanayotgan biznes landshaftini yo'naltirishlari va barqaror o'sish va muvaffaqiyat uchun o'zlarini joylashtirishlari mumkin.

Kalit so'zlar: investitsiya, xorijiy investorlar, kapital, kapital bozori, qimmatli qog'ozlar, likvidlik

ABSTRACT

Explores the importance of mergers and acquisitions (M&A) in the development of joint stock companies. M&A transactions have emerged as important strategic tools for companies seeking growth, expansion and competitive advantage. M&A operations allow joint-stock companies to expand their activities and achieve rapid growth. Through acquisitions or mergers, companies can gain access to new markets, customers, technologies, and distribution channels, thereby diversifying their businesses and increasing market share. M&A transactions help create synergies and value. By combining the strengths of the acquirer and target companies, joint-stock companies can realize cost savings, operational efficiencies and increased revenues that exceed the sum of the individual entities. This synergy creates added value, resulting in increased shareholder value and a stronger competitive position. M&A activities play an important role in market positioning and competitive advantages. Joint-stock companies can strengthen their market presence by acquiring or merging with competitors, entering new markets, or expanding product/service offerings. In addition, M&A transactions provide access to strategic assets, intellectual property or talent, which allow companies to gain a competitive advantage. The importance of mergers and acquisitions in the development of joint-stock companies cannot be overstated. M&A transactions allow companies to expand, create synergies, gain competitive advantage, improve financial performance and reduce risks. Through the strategic use of M&A, joint stock companies can navigate the evolving business landscape and position themselves for sustainable growth and success.

Key words: investment, foreign investors, capital, capital market, securities, liquidity.

MUNDARIJA

Annotatsiya.....	3
Mundarija.....	5
Keltirilgan jadvallar ro‘yxati.....	7
Keltirilgan rasmlar ro‘yxati.....	8
Keltirilgan qisqartmalar.....	9
I BOB. KIRISH.....	10
1.1. Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi.....	10
1.2. Tadqiqot maqsadi va vazifalari.....	14
1.3. Tadqiqotning asosiy muammolari va savollari.....	14
1.4 Tadqiqot obyekti va predmeti.....	15
1.5 Tadqiqot natijalarining ilmiy-nazariy va amaliy ahamiyati.....	15
1.6 Dissertatsiya tarkibining qisqacha tasnifi.....	15
II BOB. ADABIYOTLAR SHARHI.....	17
2.1.Kirish.....	17
2.2.Mavzuga oid ilmiy-nazariy qarashlar.....	19
2.3 Mavzuga oid mahalliy me‘yoriy-huquqiy hujjatlar sharhi.....	23
III BOB. METODOLOGIYA.....	29
3.1. Tadqiqot dizayni.....	29
3.2. Ma‘lumotlarni to‘plash jarayoni.....	29
3.3 Tahlil uchun qo‘llaniladigan usullar.....	30
3.4 Tadqiqotni o‘tkazish uchun zarur sharoitlar.....	30
3.5 Tadqiqot jarayonida kutilayotgan muammolar va ularning yechimi.....	30
3.6 Tadqiqotdan kutilayotgan ilmiy va amaliy natijalar.....	30
IV BOB. TAHLIL VA NATIJALAR.....	32
4.1. Birlashish va qo‘shib olishlarning mohiyati, nazariy asoslari.....	32
4.2.Kampaniyalarning jahon bozoridagi birlashtirish va qo‘shib olish(M&A)bo‘yicha sohalar kesmida tahlil.....	44
4.3. Xalqaro bozordagi eng katta birlashish va sotib olish (M&A) opertsiyalari bo'yicha tahlili.....	58

V BOB. XULOSA.....	69
5.1. Tadqiqot savoliga tegishli natijalarning qisqacha ifodasi.....	69
5.2. Tadqiqotning asosiy taklif va tavsiyalari.....	70
5.3. Tadqiqot cheklovlari va kelgusi tadqiqotlar uchun takliflar.....	70
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.....	72

I BOB. KIRISH

1.1 Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi.

Xorijiy investorlarni milliy kapital bozoriga jalb qilish ko‘lamini kengaytirish O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha (Taraqqiyot strategiyasi 2022) mo‘ljallangan Taraqqiyot Strategiyasida amalga oshirishdagi birinchi zaruriy qadam sifatida qaralmoqda va islohotlarning muvaffaqiyati ko‘p jihatdan pul-kredit, soliq-budjet va iqtisodiy siyosatning boshqa sohalarida amalga oshirilayotgan sa’y-harakatlarning samarali muvofiqlashtirilishiga bog‘liq.

Kapital bozoridagi aksiyalarning jami qiymati 25 trillion so‘m bo‘lib, yalpi ichki mahsulotga nisbatan 6 foizga ham yetmaydi. Bu ko‘rsatkich Malayziyada 188 foiz, Malayziyada 112 foiz, Rossiyada 34 foizni tashkil yetadi(Qaror 2019). O‘zbekistonda joriy yilda chiqarilgan davlat obligatsiyalari valyuta birjasi orqali faqatgina tijorat banklariga sotilgan. Kapital bozori professional ishtirokchilari soni yuztagayam bormasligi bugungi kunda investitsiya muhitini shakllantirishda kapital bozorining rolini oshirish yuzasidan qarorlar qabul qilishni ham tubdan qayta ko‘rib chiqishning dolzarbligini ko‘rsatib berdi.

Birlashish va qo‘shib olish sohasidan boshqa bilim sohasi yo‘q bo‘lsa kerakki, unda Aleksandr Poupning so‘zlari dolzarbliroqdir. Amaldagi kompaniyani sotib olish yoki sotish yuridik va jismoniy shahs uchun eng murakkab bitimlardan biri hisoblanadi. Ko'pgina yirik korporatsiyalarning bosh direktorlari uchun sotib olish qarori yoki biznesni sotish, odatda, ularning faoliyatida muhim daqiqalar hisoblanadi. Kichik biznes egalari kelsak, ular uchun o'z biznesini sotish odatda hayotda bir marta sodir bo'ladigan voqeadir. Bularning hammasi odamlar nima va qanday qilishlarini aniq tushunishlari kerak.

Yangi kompaniyalarning kichik bir qismi hali ham o'z kuchi va bilimlaridan oqilona foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladi. Natijada ular katta va kuchli bo'ladi. Asta-sekin, ular kamroq kuchli va omadli bo'lganlar uchun issiq quyoshli kunda qutqaruvchi soya rolini o'ynashni boshlaydilar.